PARTIDE POLITICE ALE MINORITĂȚILOR ETNICE DIN BUCOVINA INTERBELICĂ

ȘTEFAN PURICI

Partidele politice reprezintă unul dintre elementele fundamentale ale democrației, fiind principalul mediator între alegători și interesele acestora, pe de o parte, și instituțiile cu putere de decizie, pe de alta. Ele sunt canale de interacțiune politică între „societatea civilă" și „stat". Pentru a putea construi o imagine veridică și realistă a evoluției sistemului partidist din România interbelică, în general, sau din Bucovina istorică, în particular, cercetătorul va trebui să investigheze mai multe aspecte[1], între care: particularitățile electorale (volatilitatea electorală, structura electoratului, implicațiile clivajelor sociale și politice, bazinele electorale, valorile, atitudinile și preferințele votanților, identificarea cu partidul etc.), interesele clientelei partidului (dimensiunea, structura socială și regională a membrilor de partid, preferințele și interesele membrilor în raport de clivaje, interese organizate și cercurile societății civile, relațiile cu grupurile de interese, diverse asociații sau instituții – cum este Biserica, de pildă –, nivelul tenacității partidului și poziționării în societate), organizarea partidului (recrutarea elitelor și procesul de luare a deciziilor, aspectele vizând unitatea versus dizidențele, conducerea și liderii, rolul grupului parlamentar în interiorul partidului, strategiile de mobilizare, sursele de finanțare, birocrația partinică etc.), sistemul partinic și instituțiile publice în general (sistemul constituțional și electoral, relațiile partidelor cu statul, alte partide sau grupuri organizate etc.), elaborarea politicilor (programele partidelor, ideologiile, strategiile de propagandă și mobilizare, capacitatea de a ierarhiza prioritățile etc.), implementarea politicilor (rolul și capacitatea partidelor de a implementa politicile definite – atât de pe poziția de partid de guvernământ cât și de pe cea de partid de opoziție –, capacitatea sau incapacitatea de a forma coaliții cu alte partide, capacitatea de a se adapta schimbării, capacitatea de a interacționa cu societatea civilă, calitatea actului de guvernare, stilul politic, relația dintre guvern și opoziție, patronate, sindicate etc.).

[1] Hans-Jürgen Puhle, *Still the Age of Catch-Allism? Volksparteien and Parteienstaat in Crisis and Re-equilibration*, in Richard Gunther, José Ramón-Montero and Juan J. Linz (eds.), *Political Parties. Old Concepts and New Challenges*, New York, Oxford University Press, 2002, p. 61–62.

Analele Bucovinei, **XVII**, *1* (34), p. 127–132, București, 2010

BDD-A32529 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:46 UTC)

O analiză atât de amplă a fenomenului partidist din Bucovina presupune concentrarea unor eforturi umane şi materiale deosebite pentru o perioadă de cel puţin un deceniu. Investigaţiile în această direcţie sunt abia la început şi, din acest motiv, în intervenţia noastră vom puncta doar câteva elemente şi momente care au particularizat evoluţia politică a ţinutului între cele două războaie mondiale.

În Bucovina istorică, scena publică s-a constituit dintr-un mozaic de acţiuni, forţe, idei şi personalităţi extrem de diferite prin obiectivele urmărite, prin potenţialul uman şi material angajat, prin coloratura ideologică şi mesajul civic lansat, prin sensibilităţile culturale şi etnice manifestate sau disimulate. În acelaşi timp, viaţa politică din provincie, din oraşele Cernăuţi sau Suceava de pildă, nu poate fi analizată izolat de ceea ce se întâmpla la nivelul întregii Românii interbelice, legislaţia, normele şi tiparele impuse la scara întregului regat jalonând jocurile pe eşichierul politic inclusiv în partea de nord a ţării. Pe de altă parte însă, moştenirea administraţiei austriece, comportamentele generate de evoluţia autonomă a Ducatului Bucovinei, interferenţele confesionale şi culturale ce au marcat constituirea societăţii civile în perioada de până la 1918 au imprimat un curs specific pulsului vieţii publice în fosta provincie habsburgică.

La sfârşitul Primului Război Mondial, în Bucovina viaţa politică era organizată mai degrabă pe baze etnice (pe consilii naţionale – român, german, polonez, evreiesc, ucrainean) decât pe formaţiuni politice, partidele fiind nevoite să-şi restrângă la minimum activitatea pe parcursul anilor 1914-1918. În primele luni după unirea provinciei cu Regatul României, pe lângă câteva formaţiuni politice româneşti, mai funcţionau formal Partidul Naţional Evreiesc (preşedinte Friedrich Billig), Partidul Naţional German (în frunte cu Alfred Kohlruß, Alois Lebouton şi Friedrich Kaindl), Partidul Naţional Rusin (preşedinte Eugen Kozak), dar şi multietnicul Partid Social-Democrat din Bucovina (condus de românii George Grigorovici şi Teodor Roznovan, evreii Jacob Pistiner şi Silbermann, germanii Rudolf Gaidosch şi Zephichal, ucraineanul Mykola Halip şi polonezul S. Wiktorczyk)[2]. Toate acestea – mai puţin PSD – făceau parte din categoria partidelor de elite[3], alcătuite dintr-un număr restrâns de persoane apropiate prin concepţii similare, interese economice sau sociale asemănătoare, legătura mai strânsă cu masele fiind asigurată prin consiliile naţionale înfiinţate în toamna anului 1918.

Această stare de lucruri s-a perpetuat până la primele alegeri parlamentare, desfăşurate în zilele de 3 şi 4 noiembrie 1919, la care au fost desemnate candidaturi pentru Camera Deputaţilor şi Senat doar din partea Partidului Democrat al Unirii (condus de Ion Nistor), precum şi candidaturi independente. Liderii politici ai partidelor etnice minoritare din provincie (evrei, germani, ucraineni, polonezi) au

[2] „Bucovina", 1919, 5 iunie, p. 1.

[3] Richard S. Katz, Peter Mair, *The Ascendancy of the Party in Public Office: Party Organizational Change in Twentieth-Century Democracies*, in Richard Gunther, José Ramón-Montero and Juan

BDD-A32529 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:46 UTC)

decis să boicoteze alegerile parlamentare din cauză că legislația electorală nu permitea organizarea scrutinului pe principiul cadastrelor naționale[4]. Evident era faptul că nivelul de organizare a partidelor minoritare menționate mai sus și forța lor de mobilizare a maselor erau suficient de reduse pentru a putea spera în obținerea unor mandate parlamentare fără o implicare largă a tuturor factorilor activi din interiorul comunităților etnice respective.

În pofida atitudinii de opoziție a conducerii partidelor politice neromânești față de măsurile de omogenizare promovate de către administrația condusă de Ion Nistor, conaționalii lor din mediul rural dar și urban au participat destul de activ la următorul scrutin electoral, organizat la sfârșitul lunii mai 1920, susținând candidaturile înaintate în special de către PSD. Drept urmare, dintre cei 17 deputați aleși în parlament, 5 proveneau din rândul grupurilor etnice minoritare, iar din 10 senatori 2 erau neromâni[5]. Chiar dacă numărul acestora din urmă nu reflecta în mod fidel ponderea grupurilor etnice minoritare în totalul populației ținutului, desemnarea unor parlamentari ucraineni, germani și evrei releva cu claritate demararea fenomenului de normalizare a raporturilor interetnice, dar și de reorganizare a formațiunilor politice ale minorităților naționale din Bucovina. Numai în capitala provinciei – orașul Cernăuți – în anul 1920 funcționau, conform raportului șefului poliției, 8 societăți politice neromânești, din care 3 evreiești, 3 ucrainene, 1 germană și 1 poloneză[6].

Potrivit unui raport al Serviciului de Siguranță, întocmit la începutul anilor '20 ai secolului al XX-lea, „dintre toate curentele minoritare, cel mai important din punct de vedere politic din regiunea noastră este cel ucrainean sau rutean [...]. De la venirea românilor [la] 11 noiembrie 1918, elementul rutean a început a se grupa în diferite fracțiuni ca petliuriști, petrușeviști, social-moderați, comuniști etc. Toți însă au la bază formarea unui Stat Ucrainean cu alipirea părții de nord a Bucovinei, începând de la malul stâng al Siretului, și dacă intelectualii lor sunt divizați, aceasta e numai asupra modului cum cred ei că vor putea îndeplini mai bine și mai repede acest ideal"[7].

În pofida acestor informații alarmante pentru autoritățile române, unele formațiuni politice ucrainene, între care se număra Partidul Popular Ucrainean înființat în anul 1921, au conlucrat strâns cu guvernul. Altele, tinzând să-și păstreze independența, acționau strict în cadrele legale, un exemplu în acest sens fiind Partidul Popular-Democratic Ucrainean, înregistrat oficial în anul 1922. Reprezentanții acestei formațiuni – Anton Lukașevyci și Yurii Lysan –, aleși în parlamentul țării în urma scrutinului electoral din 1926, au încercat să promoveze interesele

[4] „Glasul Bucovinei", 1919, 2 octombrie, p. 2; 18 octombrie, p. 1.

[5] Radu Economu, *Unirea Bucovinei 1918*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 79.

[6] Arhivele de Stat ale Regiunii Cernăuți (în continuare – ASRC), Fond 38, inv. 5, d. 62, f. 1v-4.

[7] ASRC, [illegible]

BDD-A32529 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:46 UTC)

conaţionalilor lor de la tribuna Camerei Deputaţilor. Eşecul înregistrat la alegerile din 1927 a condus la dispariţia acestui partid de pe scena politică bucovineană.

În toamna anului 1927, foştii membri ai PPDU au înfiinţat Partidul Naţional Ucrainean care a reprezentat interesele ucrainenilor din România până la momentul instituirii regimului autoritar al lui Carol al II-lea şi desfiinţarea tuturor partidelor politice. De regulă, PNU încheia alianţe electorale cu diverse partide româneşti şi, pe această cale, liderii partidului reuşeau mai lesne să obţină mandate de parlamentar.

Liderii politici ai comunităţii germanilor bucovineni au promovat o politică de cooperare atât cu formaţiunile politice ale celorlalte etnii, cât şi cu administraţia românească. Prin intermediul Partidului Popular German, nemţii bucovineni îşi prezentau doleanţele, susţineau memoriile, materializau proiectele de dezvoltare culturală, politică şi economică.

Evreii din Bucovina erau împărţiţi, în principal, în trei curente politice: socialişti, poale-sionişti şi sionişti[8]. Socialiştii (Bund) considerau că evreii trebuie să se integreze deplin în cadrele noii Românii şi să participe, alături de ceilalţi cetăţeni, la procesul de constituire a unei societăţi democratice. Liderul socialiştilor evrei bucovineni era Jacob Pistiner, fost redactor al ziarului vienez „Arbeiter-Zeitung". Această grupare (Bund) se pronunţa pentru introducerea limbii idiş în şcolile evreieşti[9]. Evreii reuniţi în jurul societăţi „Poale-Zion" nu erau prea numeroşi. Ca şi socialiştii, ei pledau pentru instruirea în idiş[10], argumentând că această limbă era vorbită de majoritatea evreilor săraci. Chiar dacă au criticat, adeseori, regimul totalitar din Uniunea Sovietică şi susţineau Internaţionala a II-a, socialiştii şi poale-sioniştii au furnizat numeroase cadre pentru Partidul Comunist[11] şi, din acest motiv, erau priviţi de autorităţile române drept asociaţii înfiinţate cu un singur scop: „răspândirea comunismului"[12]. Cea mai influentă grupare evreiască din Bucovina era cea a sioniştilor, condusă de Mayer Ebner. Organ de presă a acestui curent a devenit, în 1919, ziarul cernăuţean „Ostjüdische Zeitung". Sioniştii considerau că România – ca şi alte ţări în care locuiau evrei – reprezintă un teritoriu în care evreii trebuie să acumuleze cunoştinţele, pregătirea şi capitalurile necesare apoi strămutării definitive în Palestina[13]. În acest sens, ei promovau

[8] Mariana Hausleitner, *Die Rumänisierung der Bukowina. Die Durchsetzung des nationalstaatlichen Anspruchs Grossrumäniens 1918-1944*, München, R. Oldenburg Verlag, 2001, S. 187.

[9] *Ibidem*, p. 190.

[10] Despre constituirea şi rolul limbii idiş în istoria evreilor, vezi Paul Jonson, *O istorie a evreilor*, Traducere de Irina Horea, Bucureşti, Editura Hasefer, 2003, p. 270–271.

[11] Mariana Hausleitner, *op. cit.*, p. 191.

[12] *Minorităţile naţionale din România 1918–1925. Documente.* Coordonatori: Ioan Scurtu, Liviu Boar, Bucureşti, 1995, p. 311.

[13] *Ibidem*,

BDD-A32529 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:46 UTC)

instrucția în limba ebraică[14], fiind sprijiniți de diverse asociații evreiești internaționale[15].

Conducerea colectivității evreiești din Bucovina s-a întărit în primăvara anului 1920, când de la Viena a revenit la Cernăuți Beno Straucher, fost deputat în parlamentul austriac și lider al evreilor bucovineni „naționali"[16], devenind gerantul Comunității mozaice[17]. În urma alegerilor, în Parlament au fost desemnați 12 deputați români, 2 ucraineni, 1 german și 2 evrei (Jacob Pistiner și Beno Straucher). În ședința Camerei Deputaților din 23 iulie 1920, Jacob Pistiner avea să declare: „Starea de asediu și această justiție militară sunt ilegale și ar putea cel mult să fie aplicate într-o țară cucerită împotriva celor învinși. Bucovina n-a fost cucerită, căci armata a fost chemată de Consiliul Național pentru a menține ordinea"[18].

Beno Straucher a căutat ca printr-o conlucrare cu partidele aflate la guvernare să obțină o ameliorare a statutului evreilor din România Mare. În acest sens, el a colaborat cu Partidul Poporului al generalului Averescu, Partidul Democratic al Unirii din Bucovina, Partidul Național Liberal etc. Datorită poziției sale, din 1920 a fost realizată reconstrucția sinagogilor, instituțiilor de caritate (orfelinate și cămine pentru bătrâni), distruse în anii războiului, a fost extins spitalul evreiesc, au fost construite numeroase școli iar corpul didactic evreiesc a obținut subvenții etc.[19] După alegerile din martie 1922, Beno Straucher a susținut guvernarea liberală, mizând pe introducerea în legislația românească a unor amendamente pozitive pentru evrei. Ca răspuns la mesajul regelui, în iunie 1922, deputatul bucovinean declara: „Sunt convins că guvernul actual, care numără în mijlocul său distinși oameni de stat, renumiți și prevăzători, va adopta o politică echitabilă și va asigura drepturi civile, culturale și religioase tuturor locuitorilor țării, fără deosebire de rasă, limbă și confesiune, contribuind astfel să facă din România un adevărat stat modern cu o Constituție modernă"[20].

La sfârșitul anilor '20 ai secolului al XX-lea, a fost creat Partidul Național Evreiesc care avea ca obiectiv fundamental susținerea ideii înființării unui stat

[14] Mariana Hausleitner, *op. cit.*, p. 189.

[15] *Minoritățile naționale din România 1918–1925*, p. 191.

[16] Mihai-Ștefan Ceaușu, *Recunoașterea evreilor ca naționalitate în Monarhia de Habsburg la începutul secolului XX. Deziderat și realitate politică*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae", VII, 2002, p. 112.

[17] Mariana Hausleitner, *op. cit.*, p. 188.

[18] Apud Petru Russșindilar, *Mișcarea muncitorească și socialistă din nordul Moldovei în noile condiții create prin făurirea statului național unitar român (1918–1920)*, în „Suceava – Anuarul Muzeului județean", XI–XII, 1984–1985, p. 239.

[19] Mariana Hausleitner, *op. cit.*, p. 188.

[20] Carol Iancu, *Evreii din România 1919–1938. De la emancipare la marginalizare*, Prefață de Pierre Guiral, Postfață de Gérard Nahon, Traducere de Țicu Goldstein, București, Editura Hasefer, 2000, p. 88.

BDD-A32529 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:46 UTC)

evreiesc în Palestina şi pregătirea conaţionalilor pentru emigrare. PNE a stabilit şi menţinut relaţii strânse cu organizaţiile sioniste internaţionale.

Maghiarii din Bucovina – o comunitate redusă numeric şi izolată de patria istorică – nu au dezvoltat o viaţă politică independentă şi nu au reuşit sau nu şi-au propus să înfiinţeze un partid politic[21]. Nici polonezii bucovineni nu au reuşit să genereze o formă instituţională de acţiune politică, liderii acestei comunităţi preferând „soluţia înscrierii în rândurile Partidului Naţional Liberal sau ale Partidului Naţional Ţărănesc"[22].

Din cele expuse, putem constata că grupurile etnice din Bucovina interbelică au avut posibilitatea să participe la viaţa politică din cadrul Regatului României fie în rândurile unor partide organizate pe criterii etnice, fie în rândurile partidelor structurate pe principii doctrinare. Activismul civic, locul pe scena politică, rezultatele înregistrate de către partidele minorităţilor naţionale au depins în mare măsură de dimensiunea bazinului electoral, de sprijinul venit din exterior, de dexteritatea propriilor lideri, de evoluţia societăţii româneşti în ansamblu. Aceste concluzii provizorii ar trebui confirmate sau infirmate de cercetările viitoare, dat fiind orizontul redus al cercetărilor efectuate până în acest moment de către istoriografia românească în domeniul problematicii enunţate.

Ethnic parties in interwar Bukovina

The article presents some particularities and moments that have customized this region's political evolution between the two world wars. It is outlined the development of political parties of ethnic minorities and their role in the province's public life.

[21] Vezi Daniel Hrenciuc, *Maghiarii din Bucovina (1774–1941)*, Iaşi, Princeps Edit, 2006, p. 65–67.

[22] Idem, *Un destin pentru istorie: polonezii în Bucovina (1774–2008)*, Iaşi, Princeps Edit, 2008, p. 251.

BDD-A32529 © 2010 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:46 UTC)